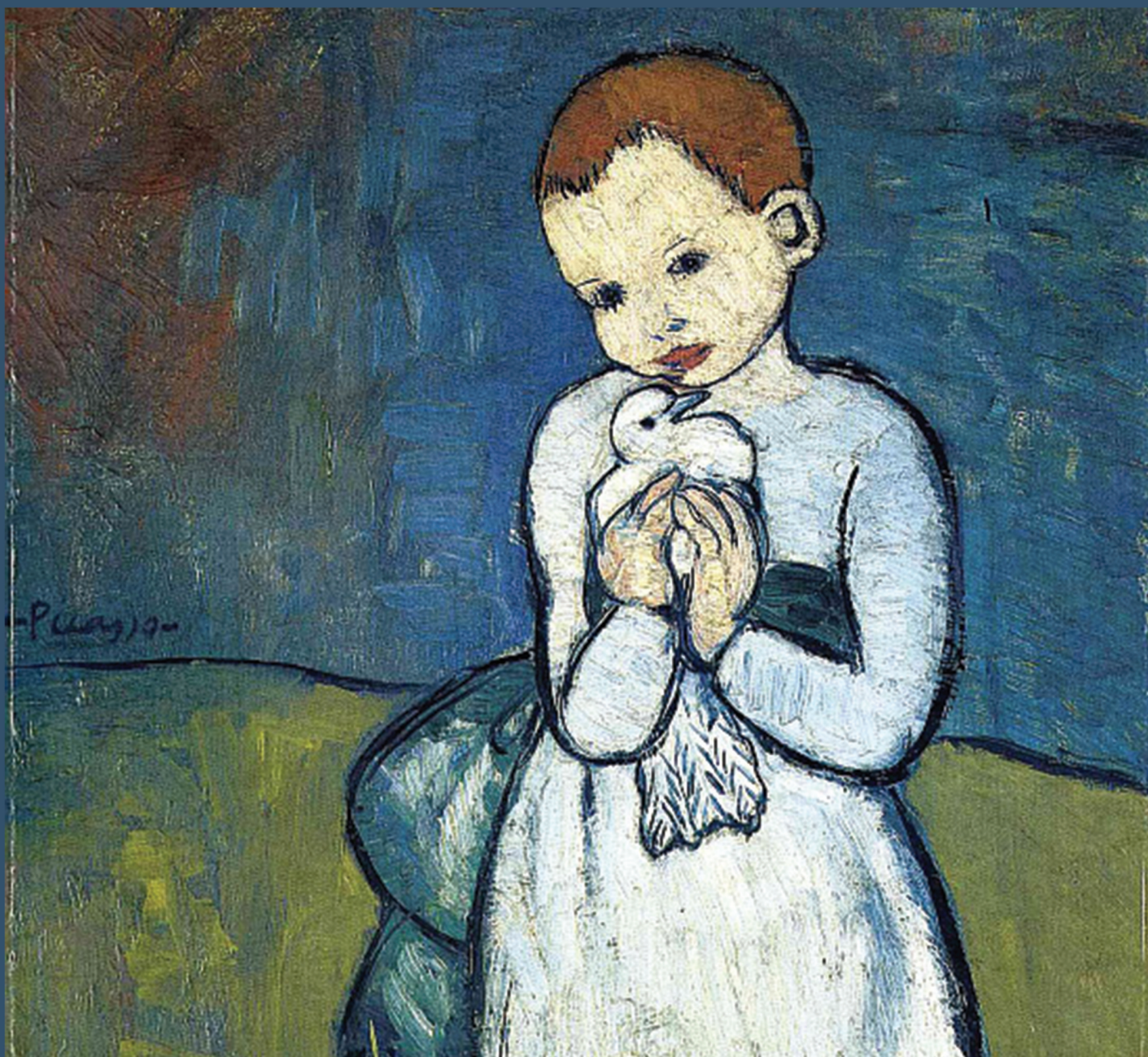

ΘΕΟΥ ΚΑΤΟΙΚΗΤΗΡΙΑ, ΑΝΘΡΩΠΩΝ ΕΡΓΑ

*Η διαπολιτισμική ταυτότητα της νήσου Ρόδου
μέσα από τους χώρους προσευχής.*

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. Εισαγωγικό Σημείωμα.....	5
2. Η χρησιμότητα της προσευχής στο σύγχρονο χριστιανικό κόσμο.....	7
3. Η σημασία της προσευχής στον Ιουδαϊσμό	9
4. Προσευχή, ο δεύτερος πυλώνας του Ισλάμ.....	11
5. Ναός του Ευαγγελισμού της Θεοτόκου.....	12
6. Άγιος Φανούριος.....	17
7. Παναγιά της Νίκης	22
8. Άγιος Φραγκίσκος.....	26
9. Τέμενος Σουλεϊμάν του Μεγαλοπρεπή.....	33
10. Τζαμί του Ιμπραήμ Πασά	37
11. Kahal Kadosh Shalom.....	41
12. Ευχαριστίες.....	44

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Σε μια εποχή όπου οι έννοιες της διαπολιτισμικότητας και της διαθρησκευτικότητας αποτελούν πεδίο δράσεων και αντιδράσεων ανάλογα προσωπικές, κοινωνικές και πολιτικές θεωρήσεις, στερώντας και αμαυρώνοντας την αξία και την πολυσημία τους για την υγιή εξέλιξη της ανθρωπότητας, το ελληνικό σχολείο καλείται να διαπλάσει μία γενιά ανθρώπων που να μπορεί να κοστολογήσει και να υιοθετήσει μια εποικοδομητική στάση έναντι αυτών των εννοιών.

Το 4^ο Γυμνάσιο Ρόδου, εμπνεόμενο από τη πολυπολιτισμική και διαθρησκευτική ταυτότητα του νησιού ανά τους αιώνες, ιδιαίτερα ευαισθητοποιημένο σε θέματα που άπτονται της αρμονικής συνύπαρξης και συνεργασίας των ανθρώπων, προβαίνει σε συνεχείς δραστηριότητες για την προαγωγή αυτού του σκοπού.

Κομμάτι αυτής της προσπάθειας των μαθητών του σχολείου αποτελεί και το παρόν project, με απώτερο στόχο την κατάδειξη της κοινής πορείας των τριών μονοθεϊστικών θρησκειών στο νησί της Ρόδου μέσα από τους πιο γνωστούς χώρους προσευχής, το οποίο αποτελεί, παράλληλα, και ένα σύντομο οδηγό για τη τοπική ιστορία του νησιού.

Η ΧΡΗΣΙΜΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ ΣΤΟ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟ ΚΟΣΜΟ

Από τότε που υπάρχουν άνθρωποι πάνω στη γη, το κακό με χίλιες δυο μορφές -φτώχεια, πείνα, πολέμους, προσφυγιά, αρρώστιες, θάνατο- καταδυναστεύει τη ζωή τους, καταρρακώνει τις ελπίδες τους και οδηγεί συχνά στην απόγνωση. Φιλόσοφοι, οικονομολόγοι, πολιτικοί, επιστήμονες, θρησκευτικοί ηγέτες, ακόμη και μάγοι δίνουν καθημερινά τον αγώνα τους, αιώνες τώρα, ενάντια στο κακό. Άλλοτε με περισσότερη και άλλοτε με λιγότερη επιτυχία, η ανθρωπότητα κατάφερε να κάνει αρκετά βήματα προς την κατεύθυνση της βελτίωσης της ποιότητας ζωής, αλλά το κακό εξακολουθεί, σαν τη Λερναία Ύδρα, να παραμένει ανίκητο.

Το πρόβλημα το έθεσαν οι μαθητές του στον Χριστό, όταν, ενόσω εκείνος βρισκόταν πάνω στο όρος Θαβώρ όπου μεταμορφώθηκε, αυτοί προσπάθησαν χωρίς επιτυχία να θεραπεύσουν ένα επιληπτικό παιδί. Αν πάνω στο όρος Θαβώρ εμφανίστηκε η δόξα του Χριστού ως Θεού σε όλο της το μεγαλείο, κάτω στα χωριά της Γαλιλαίας εξακολουθεί να κυριαρχεί η ανθρώπινη δυστυχία και ο πόνος. Όσο ο Ιησούς βρισκόταν πάνω στο βουνό, ένας απελπισμένος πατέρας έφερε το άρρωστο παιδί του στους μαθητές για να το γιατρέψουν, αυτοί όμως δεν τα κατάφεραν. Οι πιο κοντινοί άνθρωποι του Ιησού απέτυχαν να απαλλάξουν έναν άνθρωπο από τον πόνο που τον βασάνιζε σε όλη του τη ζωή. Και τώρα ο πατέρας μαζεύει όσα αποθέματα πίστης διαθέτει ακόμη και απευθύνεται στον ίδιο τον Ιησού.

Ο Ιησούς τον ρώτησε αν πιστεύει και εκείνος, μαζεύοντας και την τελευταία ικμάδα της ψυχικής του δύναμης, βροντοφωνάζει: «Πιστεύω, Κύριε», αλλά ταυτόχρονα, αναγνωρίζοντας τα όριά του, συμπληρώνει: «Βοήθησέ με στην απιστία μου». Στην προσπάθειά του να βροντοφωνάξει την πίστη του, το μόνο που τελικά καταφέρνει είναι να δηλώσει την αδυναμία του να πιστέψει απόλυτα. Ο Ιησούς, εκτιμώντας την ειλικρίνεια του συνομιλητή του και την αγωνία του, του προσφέρει αυτό που χρόνια ολόκληρα ποθούσε· τη θεραπεία του παιδιού του. Τους μαθητές όμως εξακολουθούσε να τους βασανίζει το πρόβλημα και, μόλις βρέθηκαν μόνοι με τον Ιησού, τον ρώτησαν για την αιτία της αποτυχίας τους. Η απάντηση του Ιησού ήταν σύντομη: «Ο μόνος τρόπος για να νικηθεί το κακό είναι η προσευχή».

Στον σύγχρονο αναγνώστη μένουν σίγουρα πολλά ερωτήματα αναπάντητα, καθώς δύσκολα θα μπορούσε κανείς να δεχτεί ότι το πρόβλημα μπορεί να είναι τόσο απλό· δύσκολα θα μπορούσε κάποιος να υποστηρίξει ότι αρκεί να προσευχηθεί κανείς και θα λυθούν όλα τα προβλήματα της ανθρωπότητας. Άλλωστε η ένσταση στην απάντηση του Ιησού είναι εύκολη: Χιλιάδες άνθρωποι προσεύχονται σ' όλη τους τη ζωή, όμως τίποτε δεν έχει αλλάξει στον κόσμο.

Η απάντηση του Ιησού ξαφνιάζει γιατί ο σύγχρονος άνθρωπος έχει συνηθίσει να αντιμετωπίζει τα προβλήματα με δυναμικό τρόπο, με δράση και αποφασιστικές ενέργειες, στις οποίες ασφαλώς δύσκολα θα κατέτασσε κανείς την προσευχή. Από την άλλη στη σκέψη πολλών θρησκευόμενων ανθρώπων έχει συνδεθεί η προσευχή με τις ατομικές τους επιδιώξεις και με την προσπάθεια εξευμενισμού του Θεού. Προσεύχεται κανείς για να πάνε καλά οι δουλειές του, για να προκόψουν τα παιδιά του, για να του χαρίσει ο Θεός υγεία ή ό,τι άλλο χρειάζεται, γιατί πιστεύει ότι έτσι θα εξευμενίσει τον Θεό και εκείνος θα τον ανταμείψει στην κατάλληλη στιγμή. Όμως τέτοιο τρόπο προσευχής δεν δίδαξε στους πιστούς του ο Χριστός.

Αν προσέξει κανείς, θα διαπιστώσει ότι στην ορθόδοξη παράδοση οι αντωνυμίες που συνοδεύουν τα ρήματα επίκλησης του Θεού στις προσευχές είναι σε α΄ πληθυντικό πρόσωπο, ποτέ σε α΄ ενικό: “Πάτερ Ὁμῶν”, “δὸς Ὁμῶν”, “ἴφες Ὁμῶν”. Δεν υπάρχει επίκληση: “Πατέρα μου”, “δώσε μου”, “συγχώρεσέ με”. Υπάρχει μόνο μία προσευχή συνταγμένη σε α΄ ενικό πρόσωπο, αυτή του αγίου Εφραίμ του Σύρου, με την οποία όμως ο προσευχόμενος παρακαλεί τον Θεό να του δώσει τη δυνατότητα να ζήσει σε κοινωνία με τους άλλους. Μόνον όταν αντικείμενο των προσευχών των χριστιανών γίνει η σωτηρία όλου του κόσμου, μόνον όταν οι χριστιανοί συνειδητοποιήσουν ότι δεν μπορούν να ζήσουν ευτυχισμένοι αν οι άλλοι γύρω τους δυστυχούν, τότε θα έχουν κάνει ένα μεγάλο βήμα για τη λύση των προβλημάτων της ανθρωπότητας.

Σίγουρα, ο κόσμος δεν μπορεί να ελπίζει ότι θα σωθεί με μερικές προσευχές. Οι προσευχές όμως όταν γίνονται συνειδητά και όπως πρέπει, μπορούν να βοηθήσουν όλο και περισσότερους ανθρώπους να συνειδητοποιήσουν τον ρόλο τους και την ευθύνη τους για τη σωτηρία του κόσμου. Και είναι βέβαιο ότι μια κοινωνία από συνειδητοποιημένους χριστιανούς, από ανθρώπους που έχουν κάνει σκοπό της ζωής τους την πραγμάτωση της Βασιλείας του Θεού, αποτελεί σήμερα τη μεγαλύτερη ελπίδα για την ανθρωπότητα. Σήμερα, που όλοι ξέρουν πως οι σίγουροι τρόποι και οι μεγάλες κοσμοθεωρίες απέτυχαν, είναι ίσως καιρός να δοκιμαστεί η λύση που προτείνει ο Χριστός. Ο ίδιος, άλλωστε, βεβαιώνει ότι όποιος πιστεύει μπορεί να πετύχει τα πάντα. Και αν κάποιος αμφιβάλλει για την αποτελεσματικότητά της, η κραυγή του τραγικού πατέρα της παραπάνω ευαγγελικής περικοπής, «Βοήθησέ με, Κύριε, στην απιστία μου», μπορεί να αποβεί. Ιδιαίτερα αποτελεσματική.

Μιλτιάδης Κωνσταντίνου

Καθηγητής Παλαιάς Διαθήκης
Θεολογικής Σχολής Α.Π.Θ. , Ἀρχων
Διδάσκαλος του Ευαγγελίου της
μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας,
πρώην Κοσμήτορας Θεολογικής
Σχολής Α.Π.Θ.

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ ΣΤΟΝ ΙΟΥΔΑΪΣΜΟ

Εβραϊκή λέξη για την προσευχή είναι tefillah. Προέρχεται από το ρήμα palal, που σημαίνει κρίνω τον εαυτό μου. Η ετυμολογία αυτή υπογραμμίζει τον κύριο σκοπό της εβραϊκής προσευχής, που είναι η ενδοσκόπηση, καθώς αναλογιζόμαστε το ρόλο μας στον κόσμο και τη σχέση μας με τον Θεό.

Η προσευχή είναι συνεπώς μια συνειδητή λειτουργία, που απαιτεί μια συγκεκριμένη νοητική κατάσταση. Αυτό προϋποθέτει τη συνείδηση του ότι κάποιος απευθύνεται στον Θεό και την πρόθεση του να εκπληρωθεί η υποχρέωση της προσευχής. Επιπλέον, είναι σκόπιμο να υπάρχει αυτοσυγκέντρωση, το μυαλό να είναι απαλλαγμένο από άλλες σκέψεις και να κατανοούμε το νόημα της προσευχής, έστω κατά προσέγγιση. Συχνά χρησιμοποιούνται λειτουργικές μελωδίες για την ενίσχυση αυτής της νοητικής κατάστασης.

Τονίζοντας την ανάγκη κατανόησης, το Ταλμούδ ορίζει ότι μπορεί να προσεύχεται κανείς σε οποιαδήποτε γλώσσα επιθυμεί και κατανοεί. Παράλληλα, όμως, ο παραδοσιακός εβραϊσμός υπογραμμίζει τη σημασία της προσευχής στην εβραϊκή γλώσσα και στον ορθόδοξο εβραϊσμό όλες σχεδόν οι προσευχές απαγγέλλονται στα εβραϊκά.

Οι παραδοσιακοί εβραίοι προσεύχονται τρεις φορές την ημέρα: το βράδυ, το πρωί και το απόγευμα. Η προσευχή μπορεί να πραγματοποιείται κατ' ιδίαν, αλλά είναι προτιμότερο να γίνεται ομαδικά, όταν είναι δυνατό. Για το σκοπό αυτό απαιτείται να συγκεντρωθούν δέκα τουλάχιστον ενήλικες άνδρες.

Για τον παραδοσιακό εβραίο όμως, η προσευχή δεν είναι απλά ένα γεγονός που λαμβάνει χώρα στη συναγωγή – ή οπουδήποτε αλλού – τρεις φορές ημερησίως. Είναι αναπόσπαστο τμήμα της καθημερινής του ζωής. Ο παραδοσιακός εβραίος έχει σχεδόν συνεχή συνείδηση της παρουσίας του Θεού και της σχέσης του με τον Θεό, καθώς προσεύχεται όχι μόνο στη συναγωγή ή στις καθιερωμένες τυπικές προσευχές, αλλά και σε ποικίλες άλλες περιστάσεις της καθημερινής του ζωής.

Η αρχαιότερη καθημερινή προσευχή είναι το Shema Israel που αποτελείται από τρία εδάφια της Τορά: Δευτ. 6.4-9, Δευτ. 11.13-21, και Αριθ. 15.37-41. Το πρώτο από αυτά ορίζει ότι πρέπει να απαγγέλλεται «όταν ξαπλώνετε και όταν σηκώνεστε». Από τους αρχαίους χρόνους, η εντολή αυτή εκπληρώθηκε με την απαγγελία της προσευχής δύο φορές την ημέρα, πρωί και νύχτα. Αργότερα, κατά τη διάρκεια της βαβυλωνιακής εξορίας (6^{ος} αι. πΧ), οι εξόριστοι εβραίοι, μη έχοντας τη δυνατότητα να θυσιάσουν στο Ναό του Σολομώντα, χρησιμοποίησαν την προσευχή ως υποκατάστατο της θυσίας. Τον 5^ο αι. πΧ οι σοφοί της Μεγάλης Συνέλευσης συνέθεσαν μια βασική ολοκληρωμένη προσευχή. Αυτή ονομάστηκε «Shemoneh Esrei» (δεκαοχτώ), γιατί περιλάμβανε 18 Berahot (ευλογίες). Ένα άλλο σημαντικό μέρος ορισμένων λειτουργιών (κυρίως των πρωινών) είναι η ανάγνωση από την Τορά και τους προφήτες.

Στη συναγωγή λέγονται και άλλες σημαντικές προσευχές, η κυριότερη από τις οποίες είναι το Kadish, ένας ύμνος προς τον Θεό, που είναι η μόνη μείζων προσευχή σε αραμαϊκή γλώσσα. Το Kadish είναι γενικά γνωστό ως η προσευχή των πενθούντων, καθώς μια μορφή του απαγγέλλεται αποκλειστικά από τους πενθούντες.

Οι λειτουργίες συμπληρώνονται από άλλα στοιχεία, όπως ειδικές ευλογίες (π.χ. στην πρωινή προσευχή, σε γιορτές, κ.λπ.), ύμνους, ψαλμούς, κ.λπ. Ένα τυποποιημένο σύνολο ψαλμών είναι το Hallel, που διαβάζεται σε ορισμένες γιορτές. Υπάρχουν επίσης ειδικοί ύμνοι, ποιήματα κ.λπ., που διαβάζονται σε ορισμένες λειτουργίες και συχνά διαφέρουν από παράδοση σε παράδοση. Υπάρχουν επίσης ειδικές λειτουργίες για τις γιορτές και για ειδικές περιστάσεις. Αυτές έχουν μια βασική δομή ίδια με τις παραπάνω, συμπληρώνονται όμως από ειδικές για την περίπτωση αναγνώσεις, προσευχές, ύμνους κ.λπ.

Μια ιδιαίτερη και πολύ συνηθισμένη μορφή προσευχής – ή, σε πολλές περιπτώσεις, τμήμα προσευχής, είναι η Beraha (ευλογία, πληθ. Berahot). Υπάρχουν πολλές Berahot, που απαγγέλλονται τόσο στη συναγωγή, κατά τη διάρκεια λειτουργιών, όσο και εκτός συναγωγής σε διάφορες ευκαιρίες. Υπάρχουν τρία βασικά είδη Berahot και όλες έχουν μια ενιαία και ιδιόζουσα σύνταξη, εφόσον χρησιμοποιούν δεύτερο ενικό πρόσωπο για το Θεό για να υποδηλωθεί, σκόπιμα, η στενή σχέση του Εβραίου με τον Γιαχβέ.

Εβραϊκή Κοινότητα Αθηνών

ΠΡΟΣΕΥΧΗ, Ο ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΠΥΛΩΝΑΣ ΤΟΥ ΙΣΛΑΜ

Η αραβική λέξη salah (μεταφρασμένη κοινώς ως προσευχή) σημαίνει στην κυριολεξία ικεσία. Πρόκειται για τη σύνδεση ενός Μουσουλμάνου με τον Κύριο και Δημιουργό Του και περιλαμβάνει τις ύψιστες εκδηλώσεις απόλυτης υποταγής στον Αλλάχ, την στροφή προς αυτόν και την αναζήτηση της βοήθειας και υποστήριξής Του. Όταν ένας Μουσουλμάνος παίρνει θέση προσευχής ενώπιον του Κυρίου του, τον επικαλείται και τον μνημονεύει, το μυαλό του γαληνεύει. Αντιλαμβάνεται την πραγματική αλήθεια αυτού του κόσμου και την εγκόσμια ζωή, και αναγνωρίζει το Μεγαλείο του Κυρίου του και το τεράστιο έλεος που του έχει δείξει.

Η προσευχή (salah) αποτελεί αναμφισβήτητα την σπουδαιότερη και ύψιστη πράξη λατρείας στον Ισλαμικό κόσμο. Είναι μια πράξη λατρείας που ενασχολεί όχι μόνο το σώμα, αλλά και την καρδιά, το μυαλό και τη γλώσσα. Η αμέτρητη σημασία της μπορεί να γίνει αντιληπτή σε έναν αριθμό παραμέτρων στις οποίες περιλαμβάνονται και οι εξής:

1. Αποτελεί το δεύτερο πυλώνα του Ισλάμ, όπως είπε ο Προφήτης Μωάμεθ.
2. Κειμενικές αποδείξεις από το Κοράνιο και τις παραδόσεις του Προφήτη θεωρούν την τέλεση της προσευχής πράξη που διακρίνει τους Μουσουλμάνους από τους μη Μουσουλμάνους.
3. Ο Αλλάχ διατάζει τους πιστούς να την τελούν σε όλες τις περιστάσεις –είτε ταξιδεύουν είτε όχι, σε περίπτωση πολέμου και ειρήνης, και είτε είναι άρρωστοι ή υγιείς, σύμφωνα με τις δυνατότητές τους.

Κειμενικές αποδείξεις από το Κοράνιο και τις παραδόσεις του Προφήτη μαρτυρούν τις πολυάριθμες αρετές της προσευχής. Ορισμένες από αυτές είναι και οι εξής:

1. Εξιλεώνει τις μικρές αμαρτίες, όπως είπε ο Προφήτης «Οι πέντε καθημερινές προσευχές και η προσευχή της Παρασκευής μέχρι την επόμενη προσευχή της Παρασκευής, εξιλεώνουν οποιαδήποτε μικρή αμαρτία διαπράττεται.»
2. Αποτελεί φως το οποίο φωτίζει τη ζωή ενός Μουσουλμάνου, τον καθοδηγεί σε κάθε καλό και τον κρατά μακριά από κάθε κακό, όπως αναφέρει το Κοράνιο, «Με την προσευχή (τακτικά) συγκρατείται κανείς από το να πέσει σε αισχρότητες και απαγορευμένες πράξεις».
3. Θα είναι η πρώτη πράξη για την οποία θα λογοδοτήσουν οι άνθρωποι την Ημέρα της Κρίσης: Αν αυτή γίνει αποδεκτή, θα γίνουν αποδεκτές και οι υπόλοιπες πράξεις αν, ωστόσο, δεν γίνει αποδεκτή, καμία από τις άλλες πράξεις δεν θα γίνει αποδεκτή.

ΝΑΟΣ ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ

Ο ιερός ναός του ευαγγελισμού της Θεοτόκου χτίστηκε το 1924 έως 1925 από του Florestano Nti Fausto και Bernabity. Πρόκειται για αντιγραφή της παλιάς εκκλησίας του αγίου Ιωάννη που είχαν χτίσει οι ιππότες μπαίνοντας από την κεντρική είσοδο του Καστέλλο (δίπλα από το Τουρκικό σχολείο). Χτίστηκε με βάση γκραβούρες περιηγητών της Ρόδου , του Ρόττιερς το 1828 και Φλαντέν το 1853. Επρόκειτο για τον καθεδρικό ναό των Ιπποτών μέσα στην Μεσαιωνική Πόλη. Ο ναός αυτός γκρεμίστηκε το 1856 διότι σύμφωνα με καταγεγραμμένες μαρτυρίες έπεσε κεραυνός ή πάνω σε αυτόν ή δίπλα του όπου οι Τούρκοι είχαν δημιουργήσει αποθήκη πυρομαχικών. Μετά την ενσωμάτωση της Δωδεκανήσου το 1947 , ο καθολικός ναός του Αγίου Ιωάννη μετατρέπεται σε ορθόδοξο και μετονομάζεται σε Ευαγγελισμό της Θεοτόκου. Εγκαινιάστηκε από τον μητροπολίτη Ρόδου Τιμόθεο.

Ο νέος ναός οικοδομήθηκε στο αρχιτεκτονικό τύπο της τρίκλιτης ξυλόστεγης βασιλικής με υπερυψωμένο το κεντρικό κλίτος και τριμερές ιερό, με εντυπωσιακά ανοίγματα στις όψεις που προσιδιάζουν με αντίστοιχα σε δυτικούς ναούς. Το εξίσου εντυπωσιακό πυργοειδές κωδωνοστάσιο στα ανατολικά με τον εντοιχισμένο μαρμάρινο θυρεό με το λιοντάρι του Αγίου Μάρκου , ύψος 26μ., προστέθηκε ένα χρόνο μετά την αποπεράτωση του ναού. Λίγο αργότερα, διαμορφώθηκε το τριγωνικό περίκλειστο με στοά αίθριο, με περίκεντρη στεγασμένη κατασκευή και φιάλη αγιασμού στο μέσον. Ο ναός παραμένει αναλλοίωτος εξωτερικά ενώ, το εσωτερικό προσαρμόστηκε ώστε να ανταποκρίνεται στις ανάγκες της ορθόδοξης λατρείας στην οποία και αποδόθηκε.

Οι σημαντικότερες από τις αλλαγές αφορούν στην αντικατάσταση του τέμπλου, των οξυκόρυφων αψίδων που διαιρούν το εγκάρσιο κλίτος, του πλίθινου δαπέδου, των αλαβάστρινων παραθύρων και του διακόσμου των τοίχων. Το τέμπλο σύμφωνα με την επιγραφή στο θωράκιο, είναι έργο των αδελφών Σκαρή από τον Πειραιά, ενώ η τοιχογράφηση πραγματοποιήθηκε μεταξύ 1951 και 1961 από τον Φώτη Κόντογλου, τον μαθητή του Ιωάννη Τερζή και τον μαθητευόμενο Παντελή Οδαμπάση. Στους ίδιους ζωγράφους αποδίδονται και οι τέσσερις κύριες δεσποτικές εικόνες. Περισσότερα στοιχεία για την ταυτότητα του ναού παρέχει η μαρμάρινη αναθηματική επιγραφή στον δυτικό τοίχο εσωτερικά, όπου αναγράφονται οι χορηγοί του διακόσμου, τα έτη τοιχογράφησης και το όνομα του τότε Μητροπολίτη Ρόδου Σπυρίδωνος.

Η ολοκλήρωση των τροποποιήσεων και τις αγιογράφησης του εσωτερικού της εκκλησίας του Ευαγγελισμού της Θεοτόκου συνέπεσε με την πρωτοβουλία του Οικουμενικού Πατριαρχείου για Πανορθόδοξη Σύνοδο, η οποία πραγματοποιήθηκε εντός του ναού στις 24 Σεπτεμβρίου- 1 Οκτωβρίου 1961. Σε θύμηση αυτής της διάσκεψης τους κίονες του ναού κοσμούν τα λάβαρα των ορθόδοξων Πατριαρχείων που παρευρέθηκαν.

Στην αυλή ανατολικά του ναού κτίστηκαν το 1931, μία φιάλη (βαπτιστήριο), έργο του Ιταλού αρχιτέκτονα Rodolfo Petrascco, και ένα κωδωνοστάσιο.

Ο ναός του Ευαγγελισμού παρόλο που δεν αποτελεί ενοριακό ναό ,τυγχάνει μεγάλης αναγνωρισιμότητας σε γηγενείς και επισκέπτες του νησιού, τόσο για την ιδιόρρυθμη αρχιτεκτονική του όσο και για τις αγιογραφίες δια χειρός Φ.Κόντογλου. Το γεγονός δε της γεωγραφικής θέσης του ναού , ‘παρά θιν αλός’ , του αρχαίου λιμανιού της Ρόδου, τον συγκαταλέγει στις πρώτες θέσεις των αξιοθέατων του νησιού καθώς και πρώτη επιλογή για τη τέλεση θρησκευτικών μυστηρίων και πολιτιστικών δρώμενων. Για τους Ροδίτες και για τους τουρίστες του νησιού θα αποτελεί πάντα το σημείο εκκίνησης όλων των κοινωνικών τους συναπαντημάτων.

ΑΓΙΟΣ ΦΑΝΟΥΡΙΟΣ

Η Εκκλησία δεν γνωρίζει πού και πότε μαρτύρησε ο Άγιος Φανούριος, γι' αυτό και ήταν άγνωστος στους Συναξαριστές. Έγινε γνωστός από την τυχαία ανεύρεση της εικόνας του μεταξύ 1355 και 1369 στη Ρόδο. Κατά τη διάρκεια ανασκαφών στο νότιο μέρος των παλαιών τειχών της παλιάς πόλης βρέθηκε αρχαίος χριστιανικός ναός με πολλές κατεστραμμένες εικόνες και μία καλώς διατηρημένη, που απεικόνιζε έναν νεαρό στρατιωτικό ο οποίος κρατούσε σταυρό και λαμπάδα αναμμένη, ενώ ολόγυρα της εικόνας ήταν ζωγραφισμένες δώδεκα παραστάσεις με τα μαρτύρια που υπόφερε ο Άγιος. Η εικόνα έφερε επιγραφή με τις λέξεις <<Άγιος Φανούριος>>. Ο τότε μητροπολίτης της Ρόδου Νείλος Β' ο Διασπορηνός (1355-1369) ανοικοδόμησε το ναό του Αγίου, συνέταξε την ακολουθία του και καθιέρωσε την εορτή του στις 27 Αυγούστου.

Τον αρχαίο ναό ανοικοδόμησε ο Μητροπολίτης Νείλος, όπου σήμερα υπάρχουν τα ερείπια του μεγαλοπρεπούς σε ρυθμό βασιλικής του Αγίου Φανουρίου. Ο ίδιος μητροπολίτης Νείλος συνέταξε την ιερή του ακολουθία και ο ναός υφιστάμενος ήδη στην εποχή της ιπποτοκρατίας, αποδόθηκε στον Άγιο Φανούριο μετά τη λήξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και συγκεκριμένα το 1946. Κατά την περίοδο της επικυριαρχίας της Ρόδου από τους Οθωμανούς, κατά τα ειωθότα, μετατράπηκε σε μουσουλμανικό τέμενος και αναφέρεται έτσι καθ' όλη

τη διάρκεια της τουρκοκρατίας και της ιταλοκρατίας. Εντός των τειχών μεσαιωνικής πόλης της Ρόδου και σε απόσταση μόλις 100 μέτρα από τα νότια όρια της οχύρωσης βρίσκεται ο ενοριακός ναός του Αγίου Φανουρίου.

Η εκκλησία οικοδομημένη στα κατάλοιπα κτηρίων της υστερορωμαϊκής περιόδου αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα προσκυνήματα του τοπικού πληθυσμού και των επισκεπτών του νησιού. Ο ναός του Αγίου Φανουρίου ανεγερμένος στον τύπο του ελεύθερου σταυρού με τρούλο και με αναγνωρισμένες τρείς διαφορετικές φάσεις τοιχογραφίας.

Το εικονογραφικό πρόγραμμα του πρώτου στρώματος πιθανολογείται ότι είναι το αποτέλεσμα μιας γενναίας χορηγίας από κάποιον παραγγελιοδότη, καθώς θεωρείται έργο ενός ώριμου εμπνευσμένου καλλιτέχνη. Από το δεύτερο στρώμα παρουσιάζεται η εκτεταμένη παράσταση της Δευτέρας Παρουσίας.

Οι τοιχογραφίες του τελευταίου στρώματος συντηρήθηκαν και αποκαταστάθηκαν αισθητικά με επαναριθμήσεις στο πλαίσιο. Οι απεικονίσεις των δωρητών συνεχίζονται και σε αυτό το στρώμα, το οποίο είναι και το πλέον εκτεταμένο.

Παρά την αλγεινή κατάσταση διατήρησης των τοιχογραφιών του, ο Άγιος Φανούριος αποτελεί ενδιαφέρον δείγμα, σωζόμενου ναού με πλήρες εικονογραφικό πρόγραμμα στην πόλη της Ρόδου. Η ακριβής αναφορά του έτους 1355-1356, βάσει του οποίου μπορεί να προσεγγιστεί η εικονογραφική απόδοση άλλων ναών, αποδεικνύεται σημαντική για την γνώση της ιστορίας του νησιού και αποτελεί σημείο αναφοράς στην προσέγγιση της ζωγραφικής περιόδου. Ο ναός αυτός αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα προσκυνήματα του τοπικού πληθυσμού του νησιού.

Στον Άγιο Φανούριο καταφεύγουν οι πιστοί, για να ζητήσουν την βοήθεια του Αγίου, εάν έχουν χάσει κάποιο αντικείμενο. Επίσης, ενδεικτικό της τιμής προς τον Άγιο Φανούριο, είναι το λαϊκό παραδοσιακό έθιμο της πίτας του Αγίου Φανουρίου, η φανουρόπιτα. Όταν ένας πιστός, δηλαδή πηγαίνει στον ναό και έχει χάσει ζητά με την φανουρόπιτα να του το φανερώσει.

Η πίτα μεταφέρεται στην εκκλησία και αφού ευλογηθεί, μοιράζεται στους εκκλησιαζόμενους με την σύσταση να ευχηθούν να συγχωρεθεί η μάνα του Αγίου Φανουρίου, η οποία κατά την παράδοση ήταν αμαρτωλή.

Καθώς μπαίνει κανείς στον ναό σκέφτεται όλη την ιστορία του, που με ό,τι πέρασε στο διάβα του χρόνου, εξακολουθεί να μένει όρθιος ακόμα και σήμερα. Αφού βοήθησαν κάποιοι πιστοί διατηρείται μέχρι και σήμερα σε πολύ καλή κατάσταση.

Ο Άγιος Φανούριος μαρτύρησε στην Ρόδο και καλό είναι να μιμούμαστε την αγάπη του προς τον Χριστό. Αυτός ο ναός προκαλεί επίσης θαυμασμό γιατί ,αν και πολιούχος του νησιού, θεωρείται ο Άγιος Κωνσταντίνος ο Υδραίος, η Χάρη του Αγίου Φανουρίου επισκιάζει βαθύτερα τη καθημερινή ζωή των κατοίκων της Ρόδου αλλά και πολλών προσκυνητών από κάθε γωνιά της Ελλάδας.

ΠΑΝΑΓΙΑ ΤΗΣ ΝΙΚΗΣ

Η αφιέρωση του ναού στον Άγιο Παντελεήμονα έχει την δική της ιστορία και συνδέεται στενά με την παρακείμενη εκκλησία της Παναγιάς της Νίκης. Σύμφωνα με τις πηγές η νικηφόρα αντεπίθεση το 1480 κατά των Οθωμανών πολιορκητών συντελέστηκε την 27^η Ιουλίου με θαυματουργή εμφάνιση της Παναγιάς, η οποία εμπύχωσε τους πολιορκημένους την ώρα της μάχης. Για την απόδοση τιμής το γεγονός αυτό, ο μεγάλος Μάγιστρος Pierre D' Aubusson (1476-1503), με δικά του έξοδα αγόρασε τα κτίσματα της περιοχής δίπλα από το γκρεμισμένο τείχος του τομέα της Ιταλίας και ανήγειρε δύο ναούς. Ο πρώτος επ' ονόματι της Θεοτόκου για την θαυματουργή παρέμβαση της και η δεύτερη αφιερωμένη στον Άγιο Παντελεήμονα, καθώς η ημέρα μνήμης του συνέπεσε με την ημερομηνία λύσης της πολιορκίας. Με τον τρόπο αυτό, ορθόδοξοι και καθολικοί θα μπορούσαν να τιμούν την ανάμνηση της νίκης τους στην ίδια θέση.

Όταν οι τούρκοι κατέκτησαν την Ρόδο το 1522, οι φραγκισκανοί έπρεπε να φύγουν από το νησί μαζί με τους ιππότες του Αγ. Ιωάννη. Το 1719, ο αποστολικός νομός των φραγκισκανών, της Κωνσταντινούπολης, εγκαθίδρυσε εκ νέου την αποστολή τους στην Ρόδο, χρησιμοποιώντας μια αρχαία εκκλησία που ήταν αφιερωμένη στον Άγιο Στέφανο, λόγω του ότι φέρει το ίδιο όνομα, όπου γινόταν προσκύνημα της Αγίας εικόνας της Παναγιάς της Φανερωμένης. Σε αυτό το χώρο χτίστηκε στην συνέχεια η εκκλησία της Παναγιάς της Νίκης. Η καινούρια εκκλησία, που χτίστηκε το 1743 και επεκτάθηκε το 1851, έγινε η κύρια καθολική εκκλησία στην Ρόδο. Η εκκλησία βρίσκεται στην Ελληνική περιοχή του Νιοχωρίου, δίπλα από μια πρώην λίμνη που αποξηράθηκε το 1926. Εκείνο τον χρόνο, το πάνω μέρος του καμπαναριού κατέρρευσε εξαιτίας ενός σεισμού. Το 1927 με σχέδιο του Di Faust που εφάρμοσε ο Bernabiti, ξεκίνησε η καινούρια πρόσοψη και ολοκληρώθηκε το 1929. Η πύλη Μπαρόκ αντικαταστάθηκε με μια πιο εξελιγμένη σιδερένια πύλη, που κατασκευάστηκε στο εργοστάσιο του Carlo Boselli στην Εμίλια-Ρομάνια (Ιταλία).

Το τάγμα των Φραγκισκανών συνδέεται με το νησί της Ρόδου από την απαρχή του. Το 1219, ο Αγ. Φραγκίσκος πήγε στους Σαρακηνούς αφήνοντας πίσω την Αγκόνα (Ιταλία) και ταξιδεύοντας μέσω των νησιών του Αιγαίου Πελάγους, όπου η Ρόδος αποτελούσε υποχρεωτικό λιμάνι.

Τα πρώτα ιστορικά στοιχεία για τους Φραγκισκανούς στη Ρόδο ανάγονται στην 12^η Ιουνίου 1457, όταν ο μεγάλος Μάγιστρος των Ιωαννιτών Ιπποτών της Ιερουσαλήμ που κυριαρχούσαν στο νησί, εξέδωσε Διάταγμα που επέτρεπε στους Μοναχούς να ζουν στο Μοναστήρι του Αγ. Μάρκου, μέσα στα τείχη της πόλης. Το 1480, οι Τούρκοι έκαναν επίθεση στο νησί που κατάφερε να αντισταθεί. Κατά την διάρκεια της επίθεσης, έγινε το θαύμα της Παρθένου, με την Παρθένο να εμφανίζεται, ενώ οι Τούρκοι είχαν ήδη διέλθει τα τείχη.

Μετά την νίκη, ο Μεγάλος Μάγιστρος D'Aubusson, ζήτησε να χτιστεί εκεί η εκκλησία της Παναγίας της Νίκης. Το 1523, όταν οι ιππότες τελικά νικήθηκαν από τους Τούρκους, σχεδόν όλοι οι Φραγκισκανοί αναγκάστηκαν να φύγουν από το νησί της Ρόδου για να πάνε στην Ανατολική Επαρχία, που είχε κέντρο την Κωνσταντινούπολη. Μεταξύ του 1523 και του 1720, οι Φραγκισκανοί της Αποστολής της Κωνσταντινούπολης, πήγαιναν περιοδικά στη Ρόδο για να τελέσουν τα μυστήρια για τους Καθολικούς φυλακισμένους των Τούρκων.

Η πρόσοψη φέρει αρχιτεκτονική διακόσμηση της Σταυροφορίας, πάνω σε άσπρο πλαίσιο από γύψο. Πάνω από την πύλη υπάρχει μικρή κόγχη, με ένα όμορφο άγαλμα της Παναγίας της Παρθένου.

Το εσωτερικό περιλαμβάνει ένα νάρθηκα με πτέρυγα. Η εκκλησία είναι χωρισμένη σε τρία σταυροθόλια και καταλήγει σε τετραγωνική χορωδία, με ένα θόλο στην κορυφή του οποίου υπάρχει ένα φανάρι.

Η καινούρια εκκλησία κτίστηκε με τέτοιο τρόπο, **ώστε να φαίνεται πιο απλή και πιο αυστηρή.** Τα δύο ιερά αντικατέστησαν δύο παρεκκλήσια, που είναι αφιερωμένα στον Άγιο Φραγκίσκο και στον Άγιο Αντώνιο, ενώ μειώθηκε ο αριθμός των διακοσμητικών σχεδίων.

Στη δεξιά πλευρά του προαυλίου, που είναι στρωμένο με παραδοσιακό μωσαϊκό από ασπρόμαυρα χαλίκια, βρίσκεται το Μοναστήρι, που χρησιμοποιείται κατά περιόδους, για δραστηριότητες της Ενορίας.

Το 1937 ο Cosimo Salvatore, γλύπτης μαρμάρων από τη Ρόδο, επικάλυψε τα σκαλιά, καθώς και το πίσω, αλλά και το μπροστινό τμήμα του κύριου ιερού, με μάρμαρο Carrara.

Με τα χρόνια έχουν γίνει ανακαινίσεις και βελτιώσεις στην εκκλησία και στο μοναστήρι εσωτερικά και εξωτερικά, και τα έργα συνεχίζονται ακόμα και σήμερα.

Στην αριστερή πλευρά της εκκλησίας, μπορείτε τώρα να επισκεφτείτε την φάτνη του Αγ. Φραγκίσκου κατά την περίοδο των Χριστουγέννων. Οι κάτοικοι της περιοχής μικροί και μεγάλοι, καθώς και οι διαμένοντες σε ολόκληρο το νησί της Ρόδου, όπως και τουρίστες, έρχονται για να την θαυμάσουν.

Κατά την περίοδο των Σταυροφόρων, η Εκκλησία της Παναγίας της Νίκης- που στη συνέχεια καταστράφηκε - βρισκόταν στο Βορειοανατολικό άκρο των τειχών της πόλης, δίπλα από την πύλη της Αγίας Αικατερίνης.

Όταν οι Τούρκοι κατέκτησαν τη Ρόδο, το 1522, οι Φραγκισκανοί έπρεπε να φύγουν από το νησί μαζί με τους Ιππότες του Αγ. Ιωάννη. Το 1719, ο Αποστολικός Νομός των Φραγκισκανών της Κωνσταντινούπολης, εγκαθίδρυσε εκ νέου την Αποστολή του στην Ρόδο, χρησιμοποιώντας μια αρχαία εκκλησία που ήταν αφιερωμένη στον Αγ. Στέφανο λόγω του ότι φέρει το ίδιο όνομα, όπου γινόταν προσκύνημα της Αγίας εικόνας της Παναγίας της Φανερωμένης. Σε αυτό το χώρο κτίστηκε στη συνέχεια η εκκλησία της Παναγίας της Νίκης. Η καινούρια εκκλησία, που κτίστηκε το 1743 και επεκτάθηκε το 1851, όπως προαναφέραμε, έγινε η κύρια Καθολική Εκκλησία στη Ρόδο.

Τώρα, το μοναστήρι της Παναγίας της Νίκης, λειτουργεί κανονικά τελώντας θείες λειτουργίες και εσπερινούς. Επίσης, στην εκκλησία λαμβάνουν μέρος και άλλες δραστηριότητες όπως φεστιβάλ εκκλησιαστικού οργάνου, Χριστουγεννιάτικες εκδηλώσεις και άλλα.

ΑΓΙΟΣ ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ

Η εκκλησία του Αγ. Φραγκίσκου της Ασίζης είναι η επίσημη Ενοριακή Εκκλησία της Λατινικής Εκκλησίας της Ρόδου. Βρίσκεται δίπλα από την πύλη του Αγίου Αθανασίου, μεταξύ των δύο περιοχών της Ακαντιάς και του Αγίου Ιωάννη.

Στις 20 Σεπτεμβρίου 1936, παρουσία του Αρχιεπισκόπου και του Ιταλού Κυβερνήτη Lago , τέθηκε η πρώτη πέτρα του ναού. Η εκκλησία σχεδιάστηκε από τον Arch Bernabiti , χτίστηκε από τον Engineer Vellini και ολοκληρώθηκε το 1939. Η εκκλησία είναι μεγαλύτερη από την Sancta Maria και έγινε η εκκλησία της Ενορίας των Φραγκισκανών στη Ρόδο, η οποία την ίδια εποχή φιλοξενούσε πολλούς Καθολικούς.

Η επιλογή του ονόματος του νέου Ποντίφικα Χόρχε Μπεργκόλιο μόνο τυχαία δεν ήταν. Ο νέος Πάπας επέλεξε το όνομα Φραγκίσκος με στόχο να αποτίσει τον προσωπικό του φόρο τιμής στον Άγιο Φραγκίσκο της Ασίζης αλλά και να δώσει σαφές στίγμα της πολιτικής που θα ακολουθήσει.

Στις 20 Σεπτεμβρίου 1936 ξεκίνησε το κτίσιμο του ναού . Ο ναός σχεδιάστηκε από τον Arch Bernabiti , χτίστηκε από τον Engineer Vellini και ολοκληρώθηκε το 1939 . Ιδρύθηκε λόγω των πολλών καθολικών κατοίκων του νησιού που ήθελαν να εκκλησιάζονται, μια και το νησί της Ρόδου τελούσε υπό Ιταλική κατοχή .

Το συγκρότημα του ναού περιλαμβάνει την εκκλησία , το καμπαναριό, και το πρεσβυτέριο (συμπεριλαμβανομένων του γραφείου της ενορίας , του σκευοφυλακίου και κάποιων κτιρίων στέγασης) με την αψίδα στην Νοτιοανατολική πλευρά .

Ο ναός έχει αρχιτεκτονικό σχέδιο βασιλικής εκκλησίας, με τρεις νάρθηκες με επίπεδη οροφή, μια πτέρυγα με δύο παρεκκλήσια στις άκρες και μια ημιελλειπτική χορωδία, η οποία φωτίζεται από στενά παράθυρα. Οι πλαϊνοί νάρθηκες, οι οποίοι είναι χαμηλότεροι και πιο στενοί, διαχωρίζονται από τον κεντρικό νάρθηκα με κολώνες. Οι νάρθηκες καταλήγουν σε παρεκκλήσια και ο καθένας από αυτούς έχει έξι μεγάλα παράθυρα με αψίδες.

Το εσωτερικό της εκκλησίας είναι κατασκευασμένο από διαφορετικά υλικά, αλλά δεμένα αρμονικά: το δάπεδο είναι φτιαγμένο από άσπρο μάρμαρο από την Καλλιθέα, με ένα γκρίζο σταυρό από μάρμαρο από την περιοχή Γράμματα – το ίδιο είδος πέτρας που χρησιμοποιήθηκε για την κατασκευή του άμβωνα – τα παράθυρα είναι κατασκευασμένα από όνυχα, τα κιγκλιδώματα και οι βωμοί από μάρμαρο, τα τραπέζια από πέτρα από την περιοχή Γράμματα και οι χώροι λατρείας από πέτρα από την Κάμειρο.

Οι τοίχοι της χορωδίας αναπαριστούν τρία σημαντικά επεισόδια από την ζωή του Αγίου Φραγκίσκου: τα θαύματα με τα στίγματα στο κέντρο, το κήρυγμα προς τα πουλιά στα αριστερά και το θαύμα με το νερό στα δεξιά. Πάνω στον κεντρικό βωμό βρίσκεται ένας σταυρός με τα σύμβολα των Ευαγγελιστών. Οι πλαϊνοί βωμοί αντιπροσωπεύουν τον Ευαγγελισμό και τον Άγιο Μαυρίκιο. Στην δεξιά πλευρά του ναού το σιδερένιο άγαλμα του Αγίου Φραγκίσκου είναι περιτριγυρισμένο με θάμνους βατομουριάς, φοινικόδεντρα και ζώα.

Ο ναός του Αγίου Φραγκίσκου ιδρύθηκε εξαιτίας των πολλών καθολικών που υπήρχαν στη Ρόδο. Εκείνη την περίοδο βρίσκονταν υπό την ιταλική κατοχή, και λόγω του ότι οι Ιταλοί ήταν καθολικοί τους επιτράπηκε να χτιστεί η εκκλησία. Τώρα λειτουργεί λόγω των μόνιμων καθολικών κατοίκων του νησιού που κατάγονται από Καθολικές χώρες.

Τις Κυριακές και τις Γιορτές, η Θεία Λειτουργία διεξάγεται στα Ελληνικά. Χάρη σε ορισμένους εθελοντές, οι πιστοί μπορούν να παρακολουθήσουν τη Λειτουργία στην μητρική τους τη γλώσσα μέσω φυλλαδίων με τους ψαλμούς μεταφρασμένους σε 12 διαφορετικές γλώσσες.

Μετά την ολοκλήρωση κάθε Λειτουργίας, ο Φραγκισκανός Αρχιεπίσκοπος της Κουστωδίας των Μοναχών μαζί με άλλα μέλη της Ενορίας, συγκεντρώνονται στην αίθουσα πίσω από την εκκλησία ή στον κήπο, για ένα μικρό εορτασμό.

Η εκκλησία επίσης, διοργανώνει και φιλοξενεί συναυλίες Ιερής Μουσικής. Η πρώτη συναυλία πραγματοποιήθηκε από ένα γνωστό Ιταλό καλλιτέχνη εκκλησιαστικού οργάνου, τον Stefano Pellini. Η εκκλησία σχεδιάστηκε στη δεκαετία του '30 και διαθέτει πολύ καλή ακουστική. Ο ήχος που ξεκινάει από το βωμό φτάνει μέχρι και την άλλη άκρη της εκκλησίας και αντίστροφα.

Τα μαθήματα Κατήχησης γίνονται τις Παρασκευές για τα παιδιά που προετοιμάζονται να λάβουν την πρώτη Θεία Κοινωνία και το Χρίσμα.

Τα μαθήματα για του ενήλικες οργανώνονται ανάλογα με τις απαιτήσεις κατά τη διάρκεια του χρόνου και λαμβάνουν χώρα στη γλώσσα των συμμετεχόντων.

Προσφέρονται δωρεάν μαθήματα για την ελληνική και την αγγλική γλώσσα, κατά τη διάρκεια του χειμώνα, σε ανθρώπους που βρίσκονται στη Ρόδο και δεν μπορούν να συνεννοηθούν ούτε για τα βασικά. Επίσης συγκεντρώνονται ρούχα και τρόφιμα. Απασχολεί την Καθολική Κοινότητα η φροντίδα ανθρώπων και στις περιπτώσεις που μπορεί παρέχει είδη για την καθημερινή τους διαβίωση και υγιεινή, ώστε να ζουν με αξιοπρέπεια.

Κάθε χρόνο περίοδοι του Φεστιβάλ Εκκλησιαστικού Οργάνου Και Μουσικής διεξάγονται στη Ρόδο, στον Ιερό Ναό του Αγίου Φραγκίσκου και στην Ιερά Μονή της Παναγίας της Νίκης <<Santa Maria>> με έξι συναυλίες που διοργανώνονται από την Κουστωδία των Αγίων Τόπων – Καθολική Εκκλησία της Ρόδου.

Το Φεστιβάλ Εκκλησιαστικού Οργάνου και Μουσικής της Ρόδου εδώ και πέντε χρόνια έχει γίνει μέρος του ευρύτερου Φεστιβάλ Εκκλησιαστικού Οργάνου Terra Sancta, του μεγαλύτερου διεθνούς φεστιβάλ εκκλησιαστικού οργάνου στη Μέση και Εγγύς Ανατολή, το οποίο επίσης διοργανώνεται από την Κουστωδία των Αγίων Τόπων.

Το εκκλησιαστικό όργανο που βρίσκεται στον Ιερό Ναό του Αγίου Φραγκίσκου της Ρόδου, όπου θα λάβει χώρα η πλειονότητα των συναυλιών, είναι το μεγαλύτερο εκκλησιαστικό όργανο σε ναό στην Ελλάδα.

Μια εντυπωσιακή καθολική εκκλησία σε ένα κομβικό σημείο της Ρόδου, έξω από τη Μεσαιωνική Πόλη, από την οποία σίγουρα θα περάσει κανείς αν κινηθεί από τη πόλη προς τη Λίνδο. Μέσα λιτή και μεγαλόπρεπη!

Στον χώρο δεσπόζει το επιβλητικό άγαλμα, δημιουργώντας συναισθήματα δέους και συγκίνησης!! Σε ταξιδεύει σε άλλους χρόνους!!

Ο ψηλοτάβανος ναός με το άγαλμα του Αγίου Φραγκίσκου εξωτερικά μας αφήσει μαγεμένους, τόσο σαν πιστούς και σαν επισκέπτες. Μυρίζει κρίνο και η ατμόσφαιρα είναι τόσο λιτή και ήρεμη όσο και κατανυκτική.

Στο μυαλό μας έρχεται ο «Φτωχούλης του Θεού» του Ν. Καζαντζάκη και η επιτακτική ανάγκη του ανθρώπου να εναρμονιστεί και να επαναπροσδιοριστεί με τη μητέρα Φύση.

ΤΕΜΕΝΟΣ ΣΟΥΛΕΪΜΑΝ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΠΡΕΠΗ

Το Τέμενος του Σουλεϊμάν του Μεγαλοπρεπούς χτίστηκε το 1523, με εντολή του ίδιου του Σουλτάνου Σουλεϊμάν του Μεγαλοπρεπούς, του πορθητή της Ρόδου. Ιστορικές πηγές αναφέρουν ότι ανακατασκευάστηκε και προφανώς τροποποιήθηκε το 1808 ,αποκτώντας σαφώς τις επιρροές του νεοκλασικισμού που εισέβαλε δυναμικά στην Οθωμανική Αυτοκρατορία κατά τον 19^ο αιώνα. Υπάρχουν γύψινα ανάγλυφα και διακοσμητικά πάνω από τα παράθυρα, τις πόρτες και τα άλλα δομικά στοιχεία. Τα γύψινα μέρη φτιάχτηκαν χωρίς την χρήση καλουπιών, με ελεύθερο χέρι, γι' αυτό και έχουν ιδιαίτερη καλλιτεχνική αξία.

Το 2005 ολοκληρώθηκε η αποκατάσταση του κτηρίου και στερεώθηκε ο ύψους 34,5μ. μιναρές του που είχε αρχίσει να καταρρέει καθώς και ο μολυβδοσκεπάστος τρούλος του. Το όλο έργο έγινε με ιδιαίτερη προσοχή, καθώς το τέμενος του Σουλεϊμάν αποτελεί ένα από τα σημαντικά μουσουλμανικά μνημεία που υπάρχουν σήμερα στη Δύση.

Ο πορθητής της Ρόδου, ο Σουλεϊμάν ο Μεγαλοπρεπής, δεν θα μπορούσε παρά να δώσει εντολή να κατασκευαστεί ένα τζαμί που θα <<διαλαλούσε>> την νίκη του μετά από τόσες προσπάθειες των Τούρκων να κατακτήσουν το νησί της Ρόδου.

Το Τζαμί του Σουλεϊμάν είναι ιδιαίτερα μεγαλοπρεπές. Το τέμενος περιλαμβάνει τρεις τετράγωνους χώρους εκ των οποίων ο ένας είναι μεγαλύτερος και ψηλότερος (15 μέτρα ύψος). Οι χώροι αυτοί είναι καλυμμένοι με τρούλους και με δύο διαδοχικά προστώα στη βορεινή πλευρά. Ανάμεσα στον κεντρικό και τον δυτικό τρούλο υψώνεται ο μιναρές ύψους 34,50 μέτρων ο οποίος διαθέτει δύο μπαλκόνια. Το όλο έργο έγινε με ιδιαίτερη προσοχή, καθώς το τέμενος του Σουλεϊμάν αποτελεί ένα από τα σημαντικά μουσουλμανικά μνημεία που υπάρχουν σήμερα στη Δύση και το 2006 βραβεύτηκε η αποκατάσταση του με τιμητική διάκριση από την Europa Nostra.

Στην τωρινή του μορφή, οι διαβρωμένες μεταλλικές δοκοί στήριξης που στήριζαν της κινοστοιχία αντικαταστάθηκαν με νέο ανοξείδωτο χάλυβα. Οι πέτρες και τα καλούπια επαναρυθμίστηκαν και η υδατοπροστατευτική επίστρωση του τρούλου επανατοποθετήθηκε. Η επιτόπια επίσκεψη της ανακατασκευάστηκε. Η συντήρηση που πραγματοποιήθηκε στο τζαμί είχε να αντιμετωπίσει μία ποικιλία τεχνικών υλικών και διακόσμησης. Όλες οι εσωτερικές επιδράσεις στου θόλους, τα τείχη του τζαμιού τοιχοποιίας και του ξύλινου πόρτ-τικ, καθορίζονταν από την επικάλυψη για να αποκαλυφθούν, να σταθεροποιηθούν και να αποκατασταθεί η αρχική διακόσμηση. Έλλειψη ή κατεστραμμένα καλούπια γύψου και διακοσμητικό μοτίβο από το μνημείο αναδιπλώθηκαν και τα αντικείμενα αντικατέστησαν τα κομμάτια που λείπουν.

Το τζαμί του Σουλεϊμάν Μεγαλοπρεπή στη σημερινή εποχή αποτελεί Μουσείο Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς και δέχεται χιλιάδες επισκέπτες από όλο τον κόσμο, ανοίγει τις πόρτες του σπάνια για μεγάλες γιορτές των μουσουλμάνων και τελεί υπό το καθεστώς ιδιοκτησίας του οργανισμού διαχείρισης κτημάτων Βακούφ της Ρόδου.

Στη θέα αυτού του επιβλητικού τεμένους όλοι οι κάτοικοι της Ρόδου αλλά και οι ξένοι επισκέπτες, ανεξάρτητα καταγωγής και θρησκείας, θαυμάζουν το υπέροχο αυτό αρχιτεκτόνημα, κατανοούν την επί αιώνες διαπολιτισμική χροιά της Ρόδου, την αρμονική συνύπαρξη διαφορετικών θρησκευτικών κραμάτων σε μια πόλη και αποτελεί άλλο ένα τρανταχτό παράδειγμα αρμονικής συνεργασίας των λαών ανά τους αιώνες.

Γιατί ΜΑΖΙ ΜΠΟΡΟΥΜΕ ΚΑΛΥΤΕΡΑ !!!

ΤΖΑΜΙ ΤΟΥ ΙΜΠΡΑΗΜ ΠΑΣΑ

Το τζαμί του Ιμπραήμ Πασά βρίσκεται στη συμβολή των οδών Πλάτωνος και Σοφοκλέους στην Μεσαιωνική πόλη της Ρόδου . Το Τζαμί του Ιμπραήμ Πασά λειτουργεί μέχρι σήμερα και είναι το παλαιότερο της πόλης. Κτίστηκε το 1540 μ.Χ. από τον Σουλεϊμάν τον Μεγαλοπρεπή προς τιμή του βεζίρη του ,Έλληνα στη καταγωγή, Πάργαλη Ιμπραήμ Πασά.

Στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του ανήκει μία ιδιαίτερη επιγραφή, που αντί να αναφέρει στοιχεία για την κατασκευή του τζαμιού, ως συνήθως, αναφέρει τη Ρόδο ως μέρος της διαδρομής των προσκυνητών προς τη Μέκκα, κάνοντας μία ευχή για την ασφάλειά τους.

Το τέμενος περιλαμβάνει ένα μεγάλο τετράγωνο χώρο, στεγασμένο με δωδεκάπλευρο τρούλο και δύο διαδοχικά προστώα κατά μήκος της βόρειας πλευράς. Στη βορειοδυτική γωνία του στεγάστρου, πάνω σε πολυγωνική βάση υψώνεται ο ψηλός λευκός μιναρές με ένα μπαλκόνι. Στο μέσο της βόρειας πλατείας βρίσκεται οκτάπλευρη κρήνη.

Το τζαμί από τότε ως και τώρα, λειτουργεί ως τόπος λατρείας της μουσουλμανικής κοινότητας της Ρόδου. Επίσης ,με τα χρόνια, έχει δείξει η κοινότητα που περιβάλλει το τζαμί δημόσιο χαρακτήρα μέσω παροχής κοινωφελών υπηρεσιών θρησκευτικού, κοινωνικού και οικονομικού χαρακτήρα. Το τζαμί του Ιμπραήμ Πασά λειτουργεί κανονικά και αξιοσημείωτο είναι πως απ' τα τρία τζαμιά της Ρόδου , αν και το παλαιότερο ακόμα λειτουργεί για τη τέλεση της λατρείας της μουσουλμανικής θρησκείας.

Το συγκεκριμένο τζαμί είναι στενά συνυφασμένο με την ιστορική πορεία της Ρόδου και χαίρει ιδιαίτερου θαυμασμού και σεβασμού τόσο από τους χριστιανούς κατοίκους του νησιού, όσο και από τους Ρόδιους μουσουλμάνους . Αποτελεί γειτονιά για πολλούς κατοίκους , αξιοθέατο και κυρίως δείγμα της πολυπολιτισμικής χροιιάς της ζωής της Ρόδου. Οι άριστες άλλωστε σχέσεις μεταξύ του Βακούφ και της Μητρόπολης Ρόδου ευνοεί ώστε το οθωμανικό αυτό κομψοτέχνημα να αποτελεί κοινό καμάρι για όλους τους κατοίκους του νησιού και πόλο έλξης επισκεπτών από όλο τον κόσμο.

KAHAL KADOSH SHALOM

Η << Kahal Kadosh Shalom >> είναι η πιο παλιά Συναγωγή στην Ελλάδα, αλλά και στην Ευρώπη, και η μοναδική εν λειτουργία που απέμεινε στο νησί της Ρόδου από τις έξι Συναγωγές που υπήρχαν στην Εβραϊκή συνοικία, <<La Juderia>>. Βρίσκεται στο τέλος της Δωσιάδου και στην αρχή της οδού Σιμμίου στην Μεσαιωνική Πόλη. Κτίστηκε εν έτη 1577 απ' την Εβραϊκή Κοινότητα. Το όνομα της Συναγωγής, <<Kahal Kadosh Shalom>> (=Ιερό Εκκλησίασμα της Ειρήνης), περιέχει την εβραϊκή λέξη <<Shalom>> (=Ειρήνη), η οποία χρησιμοποιείται από τους Εβραίους αντί την αντίστοιχη φράση <<Χαίρεται>>. Επίσης η λέξη αυτή είναι αντιπροσωπευτική για την Εβραϊκή θρησκεία, εφόσον συχνά χρησιμοποιείται ως όνομα Συναγωγής.

Η Συναγωγή ακολουθεί των Σεφαραδίτικων συναγωγών. Στο κεντρικό τετράγωνο βρίσκεται το Βήμα και εκεί διαβάζεται η Τора. Ο ανατολικός τοίχος παρουσιάζει ιδιαίτερη ιδιομορφία καθώς έχει μια θύρα εκατέρωθεν της οποίας υπάρχουν δύο Εχάλ, δηλαδή μαρμάρινες εσοχές για την φύλαξη των ιερών βιβλίων της Τора. Η ανατολική πόρτα οδηγεί στο εξωτερικό προαύλιο που λειτουργεί κοινοτική σουκά, δηλαδή καλύβα για την γιορτή της Σκηνοπηγίας. Υπήρχαν ιδιαίτερα δωμάτια για τις γυναίκες, για να παρακολουθούν την λειτουργία, τα οποία χωρίζονται από τον κεντρικό χώρο με τα καφασωτά. Μετά από τις καταστροφές που προκαλέστηκαν στη Συναγωγή του 2^{ου} Παγκόσμιου Πολέμου, σήμερα ο παλιός γυναικωνίτης λειτουργεί ως φωτογραφική έκθεση του Εβραϊκού μουσείου Ρόδου.

Όσο για την εξωτερική εμφάνιση, στα παλιότερα χρόνια, η είσοδος της Συναγωγής ήταν από την αντίθετη πλευρά απ' ό'τι είναι σήμερα, δηλαδή βρισκόταν στην πλευρά του Μισδράχ που σήμερα είναι η Τορά.

Η χρήση της Συναγωγής ήταν πάντα τόπος, λατρείας για τους Εβραίους και κοινωνικής συνάθροισης.

Ο λόγος ίδρυσης του ναού ήταν ο αυξανόμενος αριθμός των Εβραίων που εγκαταστάθηκαν στη Ρόδο. Ιστορικά κείμενα επιβεβαιώνουν την παρουσία τους κατά τον 12^ο μΧ. αιώνα, όταν ο Ραββίνος περιηγητής Βενιαμίν, από την Τουδέλα της Ισπανίας, επισκέφτηκε το νησί το 1116 και αναφέρει στο "Οδοιπορικό" του, ότι βρήκε εκεί από 400 έως 500 Εβραίους. Ο αριθμός τους αυξήθηκε σημαντικά όταν το 1280 εγκαταστάθηκαν και άλλοι από την Αραγονία. Επιπλέον, οι Εβραίοι καταγράφονται ως ένθερμοι υπερασπιστές της πόλης εναντίων των Τούρκων, το 1480. Μετά την επίθεση στο νησί έμειναν μόνο 22 Εβραϊκές οικογένειες, οι οποίες παρά τους φόβους και τις δυσκολίες παρέμειναν στη Ρόδο. Κατά την διάρκεια των επόμενων τεσσάρων αιώνων, ιδρύθηκαν πολλές συναγωγές και Ραββινικές Σχολές, με την αύξηση του εμπορίου. Παλαιότερα, η Συναγωγή χρησιμοποιούταν όταν έρχονταν επισκέπτες στη Ρόδο για να τελέσουν κάποια θρησκευτική εορτή, π.χ. γάμο, ενηλικίωση κ.λπ.

Ο ναός στις μέρες μας χρησιμοποιείται κατά τη διάρκεια σημαντικών Εβραϊκών γιορτών, δηλαδή την Πρωτοχρονιά και τη μέρα του εξιλασμού, οπότε η κοινότητα καλεί Ραββίνο. Η Συναγωγή αποτελεί πλέον ιστορικό μνημείο για την πόλη που το επισκέπτονται τουρίστες, οι οποίοι είναι Εβραίοι της διασποράς αλλά και των άλλων θρησκειών. Η παράλληλη, δε, λειτουργία του Εβραϊκού Μουσείου στο χώρο της Συναγωγής αποτελεί ένα ζωντανό κομμάτι μνήμης για το Ολοκαύτωμα των Εβραίων του νησιού και της πολύχρονης παρουσίας στους στο νησί για αυτό και αποτελεί εκπαιδευτικό προσορισμό όλων των βαθμίδων εκπαίδευσης εντός και εκτός Ρόδου.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Στη κα **Μίνα Παπαστεργίου** για την αφιλοκερδή αρωγή της στην έντυπη έκδοση της παρούσας δραστηριότητας.

Στον πανεντιμολογιώτατο κο **Μιλτιάδη Κωνσταντίνου** και στην ελλογιμότετη κα **Βασιλική Μητροπούλου** για την επιστημονική τους προσφορά.

ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΑ ΤΜΗΜΑΤΑ:

B1,B2,B3, Γ1,Γ2,Γ3,Γ4 4^{ΟΥ} ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ ΡΟΔΟΥ

ΣΥΓΓΡΑΦΙΚΗ ΟΜΑΔΑ:

ΚΑΛΙΟΖΗΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ

ΤΣΕΛΙΑΓΚΟΥ ΕΥΑΝΘΙΑ

ΓΙΑΧΟΥΠΙ ΗΛΙΑΝΑ

ΧΟΤΑΙ ΤΖΙΝΑ

ΖΗΦΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ

ΚΟΝΔΡΑΡΟΥ ΒΑΣΙΛΙΚΗ

ΚΑΜΠΟΥΡΗ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ

ΙΑΤΡΙΔΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ

ΓΚΟΥΝΓΚΑ ΗΛΙΑΝΑ

ΑΛΒΑΝΟΥ ΕΙΡΗΝΗ

ΚΑΛΙΟΖΗ ΣΤΡΑΥΡΟΥΛΑ

ΧΑΤΖΗΣΤΡΑΤΗΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ

ΓΚΟΝΗΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ

ΓΕΩΡΓΑΚΑΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

ΝΙΩΤΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ :

ΚΛΙΑΡΗ ΙΩΑΝΝΑ ΠΕ01